



**Tarkastuslautakunnan
arviointikertomus vuodelta 2019**

Liedon kunnanvaltuustolle

ARVIOINTIKERTOMUS 2019

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

2. Arvio valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

2.1. Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Kunnanhallitus

Tilinpäätös muodostui muutettua talousarviota ennakoitua paremmaksi 730 000 €. Saatu verorahoitus ylitti talousarvion. Verotulot jäivät 500 000 € alle arvion, mutta valtionosuudet ylittyivät 800 000 €. Valtionosuudet kasvoivat, koska vuoden 2020 osuutta maksettiin 850 000 € etukäteen. Kokonaistarkastelussa toimintatulot ja toimintamenot toteutuivat muutetun talousarvion mukaisesti.

Tilinpäätöksen alijäämä oli -2 451 694,08 € (v. 2018 alijäämää -4 524 177,61), tästä Liedon Veden osuus oli – 119 127,52 € (+398 045,71 €). Liedon Veden tuloslaskelmaan tehtiin 533.691,52 € arvonalentumiskirjaus.

Vuonna 2019 kunnan investointien määrä oli 10,2 M€ ja koko kuntakonsernin 12,8 M€. Kunnan vuosikate oli 5 363 M€ (2 961). Vuosikatetta voidaan pitää riittävänä, jos se riittää poistojen ja arvonalentumisen kattamiseen, mikä ei toteutunut, kun poistot ja arvonalentumiset olivat 7.820 M€ (7 580). Lainojen kokonaismäärä oli vuoden 2019 lopussa 73,8 M€ (69,2). Lainakanta kasvoi 4,6 M€. Koko kuntakonsernin lainakanta oli 92,8 M€ (88,5), kasvua 4,3 M€. Lainojen määrä per asukas oli 3 688 € (3 491) ja koko kuntakonsernin osalta 4 637

€ (4 463). Liedon kunnan omavaraisuusaste oli 25 % vuonna 2019. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää 70 %:n omavaraisuutta, 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan investointeja ei voida rahoittaa jatkuvasti kasvavalla velkamäärällä. Lainaa on vuoden 2019 lopussa 3 688 € asukasta kohti, lainamäärä on ollut kasvussa vuosittain. Neljältä viime vuodelta laskettu toiminnan ja investointien rahavirran kertymä on – 24 682 205 €. Tämän tunnusluvun ollessa negatiivinen menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisälainaa. Liedon kunnan lainamäärä on kasvanut vuonna 2019 noin 4,6 milj.€, 2018 noin 9,0 milj.€, vuonna 2017 noin 6,5 milj.€ ja vuonna 2016 noin 6,3 milj.€.

Sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta on toimintakertomuksessa annettu selonteko. Kunnanhallitus katsoo, että sisäinen valvonta tuottaa kohtuullisen varmuuden toiminnan tuloksellisuudesta, lain- ja hyvän hallintotavan mukaisuudesta, varojen ja omaisuuden turvaamisesta sekä johtamisen edellyttämän luotettavan toiminnallisen ja taloudellisen informaation riittävydestä. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan sisäinen valvonta ei ole tuottanut kohtuullista varmuutta taloudellisen informaation osalta. Sosiaali- ja terveystalouden toimintakate ylitti alkuperäisen talousarvion noin 2,1 milj.€ ja muutetusta talousarviosta ylitys oli 816 404 €. Tonttien myyntitulot eivät toteutuneet talousarvion mukaisesti, vaan toteutuma jäi 305 428 € alle arvion. Nämä talousarvion poikkeamat ilmenivät tilikauden päättymisen jälkeen eikä niihin reagoitu tilikauden aikana. Talouden seuranta ei näiltä osin ollut riittävää eikä tuottanut tietoa päätöksentekijöille ajantasaisesti.

Henkilöstökulut olivat vuonna 2019 noin 47 % kaikista toimintakuluista. Henkilöstön rakennetta, kunnan organisaatiota ja toimintatapoja on tarkasteltu kriittisesti, kun välttämättömiä säästökohteita on jouduttu hakemaan nykyisessä taloudellisessa tilanteessa.

Vakinaisen henkilöstön määrä 31.12.2019 (2018) oli 1 003 (1 007), eli käytännössä ennallaan. Henkilöstöstä eläköityi vuonna 2019 18 (36) henkilöä. Henkilöstön sairauspoissaolot ovat laskeneet 828 kalenteripäivällä vuoteen 2018 verrattuna. Poissaoloja oli keskimäärin 17,0 kalenteripäivää / vuosi / työntekijä, kuten myös vuonna 2018. Tunnusluku on pysynyt samana, koska henkilöstön kokonaismäärä laski. Tarkastuslautakunta on huolestunut suuresta poissaolojen määrästä ja haluaa selvityksen siitä, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty sairauspoissaolojen vähentämiseksi. Asiaan on kiinnitetty huomiota jo vuoden 2018 arviointikertomuksessa. Lisäksi halutaan selvitys siitä, miksi henkilöstön määrä on pysynyt kunnassa lähes ennallaan eläköitymisistä ja nykyisestä taloustilanteesta huolimatta.

Kunnan työllistämisen tavoitteena oli, että kunnan maksamat työmarkkinatukimaksut jäisivät alle 300 000 €/ vuosi. Toteutuma oli 340 212 €. Edelliseen vuoteen verrattuna kuntaosuus on pienentynyt 11 %.

Työllistämispalveluiden asiakkaana olleista nuorista oli muualla kuin työttömänä palvelun päättyessä 80 %, mitä voidaan pitää hyvänä onnistumisena. Etsi-

vä nuorisotyö on onnistunut, sillä lähes 95 % asiakkaista on ohjattu palveluiden piiriin.

Ympäristöterveyslautakunta

Toiminnalliset tavoitteet on saavutettu, kuten jo monena aiempina vuotena. Liedon ympäristöterveyspalveluiden tehokkuus ja kustannukset ovat LaatuNet vertailussa keskitasoa paremmalla tasolla.

Sosiaali- ja terveyslautakunta

Sosiaali- ja terveyslautakunnan talousarvio vuodelle 2019 ylitti muutetun talousarvion 816 404 € ja alkuperäisen talousarvion noin 2,1 milj.€. Tarkastuslautakunta haluaa selvityksen siitä, miksi talousarvio ylittyi näin paljon ja miksi talousarviomuutosta ei haettu ajoissa. Tarkastuslautakunta on huolestunut sosiaali- ja terveyspalveluiden budjetointiprosessista. Talousarviolukujen pitäisi olla realistisia.

Härkätien terveyskeskuksen jonotusajat ovat pääsääntöisesti olleet hoitotakuun puitteissa. Toimintamenot ovat nousseet erikoissairaanhoidossa aiemmin olevien potilaiden hoidon siirryttyä enenevästi perusterveydenhuoltoon. Härkätien sairaalaosasto on toiminut reilun vuoden ajan yhdellä osastolla aiemman kahden sijasta. 30 potilaspaikkaa on ollut riittävä. Siirtoviivemaksuja ei juuri ole syntynyt vuonna 2019. Härkätien terveyskeskukseen on palkattu konsultoiva lääkäri, mikä on lisännyt terveyskeskuksen houkuttelevuutta työnantajana.

Tehostettuun palveluasumiseen ei ole ollut jonoa; tärkeänä pidetään sitä, että paikka järjestyy jatkossa lähinnä ympärivuorokautista hoivaa tarvitseville. Ennakoivia palveluita tulee edelleen lisätä ja vahvistaa.

Lastensuojelussa, vammaispalveluissa ja yleisessä sosiaalityössä palveluihin on päässyt määräaikojen puitteissa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä ennaltaehkäisevää työtä ja varhaisen tuen toimintamallia. Perhekeskus käynnistettiin vuonna 2019. Kuitenkin henkilöstön suuri vaihtuvuus sosiaali- ja terveyspalveluissa vaikeuttaa pitkäjänteistä kehittämistyötä ja yhteistyötä sivistyspalveluiden toimialan kesken. Lyhytaikaisissa ja määräaikaisissa työ- ja virkasuhteissa henkilöstön sitoutuminen työsuhteeseen ei ole samanlaista kuin vakinaisessa työ- ja virkasuhteessa.

Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta

Asetetut tavoitteet toteutuivat suunnitelman mukaisesti. Erityisesti lukion markkinointi on onnistunut hyvin.

Lintukodon päiväkodin peruskorjaus valmistui aikataulussa. Yksityisen varhaiskasvatuksen palveluseleillä on ollut suurta kysyntää, mutta toisaalta kunnan omissa palkkakustannuksissa on pystytty säästämään. Pätevistä erityislastentarhanopettajista ja lastentarhanopettajista on pulaa.

Kouluverkkoselvitystyö aloitettiin kevätlukukaudella. Oppilasmäärät keskittyvät lähivuosina keskustan, Loukinaisten ja Ilmaristen alueelle. Keskuskoulun koulurakennuksen kunto on riski. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan talouden tilanne tulee ottaa vakavasti huomioon, kun uuden koulurakennuksen hankintaa arvioidaan.

On myönteistä, että on tunnistettu riski tilojen sisäilmaongelmista, mutta tämä vaatii myös jatkuvaa seurantaa ja ilmoittamiskäytännön selkeyttä. Sisäilmatyöryhmän tulisi tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tiedottaa valtuustolle asioista tarkemmin eli missä kunnossa kunnan toimitilat ovat todellisuudessa.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Talousarvio toteutui hyvin. Kirjastoauton lopettamisesta ja uimahallin sulkemisesta jäi negatiivinen mielikuva osalle kuntalaisista. Nuorisotilojen riittävyys on edelleen tarkastuslautakunnan huolenaihe. Nuorisolle tärkeän toiminnan ylläpito on tärkeää - ei pelkkä toimitilojen riittävyys. Kenttätyö nuorison parissa on tarpeellista. Etsivä nuorisotyö kärsii henkilöstön vaihtuvuudesta. Kulttuuri- ja nuorisotyöhön panostaminen säästää pitkällä tähtäyksellä kustannuksia.

Nuoriso-, liikunta-, kirjasto-, opisto- ja kulttuuritoimen osalta hankerahoituksen osuus on ollut tärkeä kuluvan vuoden tapahtumien järjestämisessä. Liikunta-toimen vapaaehtoiset toimijat kolmannella sektorilla antavat merkittävän panoksen kunnan yhteiseksi hyväksi.

Tekninen lautakunta sekä kaavoitus- ja rakennuslautakunta

Investointien osalta toimintakeskuksen ja Lintukodon rakennusurakat toteutuivat talousarvion mukaisesti. Tontin myyntitulot eivät toteutuneet talousarvion mukaisesti, vaan toteutuma jäi 305 428 € alle arvion.

Kunta on viime vuosina kasvanut voimakkaasti, mikä näkyy uusien tilojen ja infran rakentamisen kasvuna. Rakentaminen on tapahtunut pääsääntöisesti velkarahalla ja velkaantuminen on melko korkealla tasolla kunnassa. Velkämäärän kehittymiseen tulee kiinnittää vakavaa huomiota.

Sisäistä valvontaa on kehitetty ottamalla käyttöön mm. Thinking portfolio projektin hallintaohjelma ja Plannet projektin aikatauluohjelma. Huoltokirjan kehittämiseen panostetaan mm. projektipankkina. Kehittämistoimenpiteet ovat oikean suuntaisia. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tulee edelleen kiinnittää huomiota huolto- ja kunnossapitosuunnitelmaan. Suunnitelman täytäntöönpanossa pitää määritellä selkeä vastuu siitä, kuka vastaa toimenpiteiden toteutuksesta ja niiden valvonnasta. Tarkastuslautakunta haluaa selvityksen siitä, miten huolto- ja korjaussuunnitelma on toteutunut vuonna 2019.

Tarkastuslautakunta haluaa tekniseltä lautakunnalta selvityksen, miten sisäilmaolosuhteisiin ja niissä ilmeneviin ongelmiin kiinnitetään huomiota.

Liedon Vesi

Liedon Veden tulos oli – 119.127,52 € negatiivinen. Investointimenot ovat olleet 2,1 milj. euroa.

Vuonna 2019 oli isoja runkolinjaan kohdistuvia putkirikkoja. Poikkeustilanteista vedenjakelussa tiedotettiin kuntalaisille hyvin.

Tarkastuslautakunta ihmettelee sitä, ettei tilinpäätöskirjassa ole mainintoja toimialan riskeistä.

Tytäryhteisöt ja muu konserni

Liedon Asunnot Oy:n toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet. Vuokrataso on pysynyt kohtuullisena. Yhtiön tulot ovat olleet 2,1 milj. euroa ja menot samaa luokkaa.

Liedon Lämpö Oy:n tilikauden tulos on + 83.126 € (ed.v.+ 130.560 €).

2.2. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen t€

	2019	2018
Toimintakulut	-117.810	-116.839
Toimintatuotot	23.417	25.246
Toimintakate	- 94.393	- 91.593
Verotulot	79.437	75.125
Valtionosuudet	20.637	19.733
Vuosikate	5.363	2.961
Poistot	7.820	7.580
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-2.452	-4.524

Kunnan vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja. Liedon kunnan (sis. Vesi) tilinpäätös on alijäämäinen -2.451.694,08 €.

Vuoden 2019 tilinpäätöksen jälkeen kunnan taseessa on kertynyttä ylijäämää 1.540.480,21 €. Taseen omavaraisuusaste on 25 %, mikä on merkki melko korkeasta velkamäärästä. Hyvänä omavaraisuusasteena pidetään yleisesti 70 % tasoa. Kunnan lainamäärä 31.12.2019 on 73.792.000 € eli asukasta kohti 3.688 €.

Koko konsernin omavaraisuusaste on 22 %. Konsernin lainakanta asukasta kohti on 4.637 €.

Koko kunnan (sis. Vesi) investointimenot vuonna 2019 ovat olleet 10 milj.€.

3. Muut toiminnan ja talouden arvioinnit

3.1 Tilintarkastuksen raportit

Tilintarkastajat ovat antaneet kaksi muistiota vuonna 2019 tehdyistä tarkastuksista. Sisäisen valvonnan painopisteenä ovat olleet sivistyspalvelut sekä talous ml. investoinnit ja henkilöstöasiat.

4. Edellisten vuosien arviointikertomusten johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi

Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 30.09.2019 merkinnyt arviointikertomuksen 2018 johdosta lautakunnilta saadut selvitykset tiedoksi.

5. Tarkastuslautakunnan kokoonpano ja työskentely

Liedon kunnan tarkastuslautakuntaan kuuluvat puheenjohtajana Martti Heikkilä, varapuheenjohtajana Arto Tikka, jäseninä Minerva Peltola, Pentti Kapanen, Loretta Saarimaa ja Tarja Jalo sekä Petteri Suhonen.

Tarkastuslautakunnan työskentely perustuu kuntalain ja tarkastussäännön määräysten ohella toimikaudeksi laadittuun arviointisuunnitelmaan ja kullekin tilivuodelle erikseen laadittuun työohjelmaan. Tämä valtuustokaudelle 2017-2020 valittu tarkastuslautakunta on kokoontunut vuoden 2019 arviointiin liittyen kaikkiaan yksitoista kertaa. Tilivuoden aikana on kuultu kunnan viranhaltija-johtoa ja perehdytty pöytäkirjoihin ja muuhun kirjalliseen aineistoon. Lisäksi tarkastuslautakunta on käynyt tutustumassa Liedon toimintakeskukseen, Liedon lukioon ja keskuskouluun. Tarkastuslautakuntaa on avustanut ja sen sihteerinä on toiminut kunnan JHT-tilintarkastaja Sinikka Niitynperä. Lautakunnan jäsenet ovat kouluttautuneet aktiivisesti. Osallistuminen kokouksiin on ollut erittäin hyvää. Yhteistyö luottamushenkilö- ja virkamiesjohdon kanssa on ollut rakentavaa ja asioita on tuotu esiin positiivisessa hengessä.

6. Yhteenveto

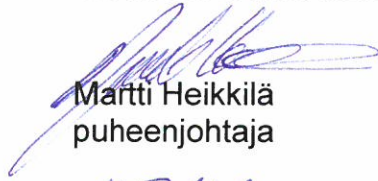
Liedon kunnan tulos muodostui vuonna 2019 negatiiviseksi ja taseen ylijäämää on jäljellä vain 1,5 miljoona euroa. Tarkastuslautakunta on erittäin huolissaan kunnan taloudellisesta tilanteesta. Talouden tasapainottamistoimenpiteitä on jatkettava ja kunnan velkamäärän kasvu on katkaistava.

7. Huomioita alkavasta kaudesta

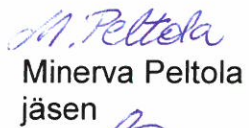
Toiminnallisesti taloushallinnon uuden ohjelmiston (Unit4) käyttöönotto viivästyi. Tämä on aiheuttanut lukuisasti ongelmia eivätkä prosessit ole parantuneet. Tarkastuslautakunta on huolissaan uuden ohjelmiston huonosta toimivuudesta ja tästä aiheutuvista kustannuksista. Tarkastuslautakunta haluaa selvityksen siitä, pystytäänkö ohjelmistotoimittajalta saamaan korvauksia aiheutuneista ylimääräisistä kustannuksista. Kunnan laskutus (mm. vesilaskutus ja päivähoidolaskutus), mikä pitäisi tehdä Tilikunta Oy:ssä, ei ole onnistunut vuonna 2020 toukokuun alkuun mennessä. Tarkastuslautakunta vaatii nopeaa toimintaa niin, että laskut saadaan liikkeelle, viimeisenä keinona paperimuotoisina. Kuntalaisille pitää antaa informaatiota laskutuksen viiveestä ja mahdollisuudesta tarvittaessa sopia maksujen suorittamisen aikataulusta.

Lisäksi koronavirus tuo epävarmuutta kunnan talouteen ja kunnan on varauduttava talouden heikkenemiseen. Kaikkia vaikutuksia on mahdoton tässä vaiheessa arvioida.

Liedossa 12.05.2020



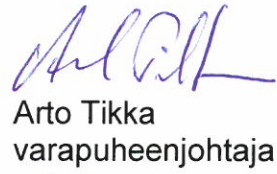
Martti Heikkilä
puheenjohtaja



Minerva Peltola
jäsen



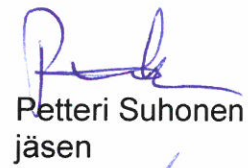
Tarja Jalo
jäsen



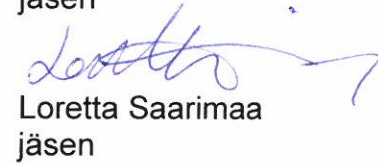
Arto Tikka
varapuheenjohtaja



Pentti Kapanen
jäsen



Petteri Suhonen
jäsen



Loretta Saarimaa
jäsen